

Kartiranje habitatnih tipov in vrst na območjih posegov v prostor

Mapping habitation types and species in areas affected by new constructions

Številni okoljski projekti in obsežna investicijska dokumentacija, ki jo potrebujejo projektanti za izdelavo okoljskih poročil (CPVO) in poročil o vplivih na okolje (PVO), zahtevajo podrobna kartiranja habitatnih tipov in popise številnih vrst, ki živijo na predvidenem območju posegov. Od rezultatov pričakujemo jasno oceno ogroženosti življenjskih združb, habitatov in vrst, natančno opredelitev pričakovanih vplivov (negativnih in pozitivnih) na posamezen analiziran parameter (habitat, vrsto), primerjavo deleža, ki ga ima analiziran ali merjen parameter v celotni strukturi (habitatov, populacij) na območju Slovenije in predloge omilitvenih ukrepov na območju posegov. Rezultati kartiranja morajo biti tekstualno in kartografsko opredeljeni habitatni tipi rastlinskih in živalskih vrst ter območja njihovega pojavljanja.

Numerous environmental projects and vast investment documentation, which is needed by designers for making of environmental reports (CPVO) and reports on environmental impact (PVO) require detailed mapping of habitation types and inventories of numerous species, which live in areas affected for the project. The results are expected to show a clear estimate of endangerment of habitats and species, precise definition of expected impacts (negative and positive) on the individual analyzed parameter (habitat, species), comparison of the share, by which the parameter is represented in the whole structure (of habitats, populations) in the area of Slovenia and suggestions of mitigation measures in the area in question. The results of mapping must be listed and graphically represented habitation types of plant and animal species and areas of their appearance.

Na videz zapleteni postopki so namenjeni odgovoru na preprosto vprašanje, ali nekaj lahko počnemo v okolju ali ne, ali neki objekt lahko zgradimo ali ne. Ali bomo z našo aktivnostjo usodno posegli v občutljiv ekosistem, v njegovo strukturo in funkcijo? Preprosto razumevanje ekoloških zakonitosti in posledičnega varstva okolja je dovolj, da vemo, da **vsaka motnja v ekosistemu ni nujno tudi destruktivna** oziroma da nima

nujno pogubnih posledic. Vedno pa gre ob še tako majhnih posegih za spremembe življenjskih prostorov posledično za spremembe v združbah in procesih kroženja snovi ter za spremembe odnosov med organizmi. Značilni primeri so zajezitve rek ali izgradnje akumulacij. Rezultat je sprememba rečnega (tekočega) vodnega ekosistema v jezerskega (stoječega) s povsem drugimi ekološkimi zakonitostmi in obenem sprememba terestričnega ekosistema v vodnega ali preprosto rečeno za potopitev dela območja. Zato je vsak takšen poseg posledično sprememba habitatnih tipov. Gre torej le za vprašanja potrebnih varstvenih in omilitvenih ukrepov in ne že v naprej za prepovedi. Prav zato je potrebnih več variantnih rešitev, večji izbor lokacij predvidenih posegov in večji nabor jakosti in teže posegov.

Mnogi izmed nas, ki smo se že srečevali s problematiko posegov v okolju, dobro vemo, da večinoma poročila kartiranja ugotavljajo in potrjujejo veliko ekološko vrednost preiskanega območja ne glede na lokacijo tako z vidika habitatnih tipov, flore, izbranih elementov favne (nikoli ne vseh) itd. Z vidika zgradbe in delovanja ekosistemov je to načelno res, z vidika določenega posega, ki bo okoljska motnja, pa je res tudi dejstvo, da **vsaka človekova aktivnost v prostoru bolj ali manj spreminja obstoječe stanje**, dejansko pa spreminja ustaljene poti kroženja snovi. Tako iz potopljene doline vedno dobimo kvalitativno povsem nov ekosistem, terestrični se spremeni v bolj ali manj stoječe vodno telo. Ne gre torej za vprašanje, ali sprememba bo ali je ne bo, ampak za vprašanje, ali je zares potrebna in ali ne bo usodno vplivala na druge bližnje ekosisteme in s tem na veliko širše območje, kot je območje posega. Poglejmo primer potopitve doline zaradi zajezitve oziroma akumuliranja vode. Tovrstni posegi vedno ekološko povsem spremenijo pestrost elementov krajine in habitate znotraj vplivnega območja ne glede na to, kakšne varstvene ukrepe bomo pri

tem sprejeli. Preprosto kopnega ne bo več, travne združbe se bodo spremenile v vodne. Torej je to usodna, skoraj kastrofalna sprememba ekosistema, ki po prepričanju marsikoga nikjer ni dopustna. Ali pa je to res tako hudo? Vsekakor je eden od rezultatov sprememba biodiverzitete, ki pa ni nujno vedno manjša. Gre le za povsem drugačno biološko, kemijsko in fizikalno strukturo novonastalega ekosistema s posledično povsem drugačno funkcijo. Kopno se spremeni v vodno telo z vodo in usedlinami, ki so bile prej kopno. Zato je skoraj nemogoče ocenjevati ekološko težo, večjo ali manjšo vrednost posega. Ker ni jasnih uteži, spremembe pogosto ocenjujemo kvalitativno npr. z vidika večje/manjše raznolikosti življenjskih prostorov ali diverzitete skupin, ki jih raziščemo. Skoraj praviloma so te, ne glede na raziskovano območje, floristične, insektske skupine, ptice in dvoživke, torej tiste za katere imamo na voljo poznavalce. Ali je to tudi z vidika vrednotenja ekosistema in nastalih sprememb zares tudi odločilno, pa ni vedno jasno. Natančni spiski vrst z dodano diverzitetno vrednostjo ne zagotavljajo jasnih priporočil in usmeritev za PVO in CPVO, kakor tudi ne za projektante, saj eksplicitno ne odgovorijo na bistveno vprašanje, **ali poseg da ali poseg ne**, katera varianta ja in katera ne. Prav zato pogosto beremo, da zaradi posega pričakujemo pogubne posledice. Pomemben del priporočil in usmeritev za PVO in CPVO so **predlogi omilitvenih ukrepov**, ki vključujejo predloge zmanjšanja obsega območja predvidenih sprememb oziroma posegov. Vprašanje pa je, ali naj omilitveni ukrepi vključujejo tudi t.i. **nadomestne habitate** za vrste, ki so bodisi zavarovane ali redke in bodo zaradi posega uničene ali njihove populacije močno prizadete. V večini primerov takšnih nadomestnih habitatov, novih rastišč nekje drugje ali novih življenjskih prostorov za živali iz različnih razlogov ni mogoče vzpostaviti in še manj vzdrževati. Vsak ekosistem kot celota in posamezni življenjski prostori kot deli ekosistema imajo značilno in neustavljivo sukcesijo, razvoj in spreminjanje. Zato je zelo vprašljivo poseganje človeka v nek drug ekosistem, druge habitate z namenom reševanja problemov povsem nekje drugje. To bolj spominja na reševanje za vsako ceno, ustvarjanje zaprtih območij, neke vrste rezervatov. Veliko pomembnejša je rešitev nastalih problemov tam, kjer se odločamo za poseg v prostor. In če je ta povsem nesprejemljiv, se zanj ne bomo mogli odločiti. Zavedajmo se, da vrste ne moremo ohranjati, če ne ohranimo njenega življenjskega prostora ali ga vsaj ne prizadenemo tako močno, da to vpliva na njen razvoj, rast in razmnoževanje.

Pri ocenah ogroženosti vrst in habitatov se moramo izogibati nestrokovnim in posplošenim ugotovitvam, saj projektantu nič ne povedo in niso koristne.

Spomnim naj le na nekatere:

- rečne doline so pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti;

- potopitev dolin pomeni izgubo potokov, dela gozda, travnikov ...;
- izguba pestrosti elementov krajine in posameznih habitatnih tipov pomeni velik pritisk na biodiverzitetno območje, izgubo populacij večjega števila ogroženih vrst;
- neki poseg pomeni veliko verjetnost sprememb, drugi pa nekoliko večjo verjetnost sprememb z vidika večje raznolikosti življenjskih prostorov;
- sprememba tekoče vode v stoječ vodni ekosistem pomeni spremembo hidrodinamike in hidrobiologije vodnega telesa;
- spremembe fizikalnih in kemijskih dejavnikov imajo negativne posledice na živelj;
- potencialno nevarnost predstavljajo sedimenti.

Končno je vendarle potrebna tehtna odločitev na osnovi različnih uteži in kartiranja habitatov, biološke analize in ekološke ocene so jasno pomemben del le-teh. Sprejeti projekt pa obenem zahteva naš aktiven odnos še naprej, projekt se s posegom ne zaključi pač pa nujno nadaljuje. To so **predlogi nadaljnjih raziskav**, spremljanja procesov v spremenjenih razmerah in postavljanje zgodnjih opozorilnih mehanizmov, ki preprečujejo slabšanje razmer, čeprav se te, ne glede na kvaliteto izvedbenih del, pogosto pojavljajo.

Življenje je dinamičen proces, ne moremo ga ustavljati tako, kot si sami zamislimo. Spremembe bodo vedno del življenja v biosferi, pa naj vanjo človek posega ali ne. Naša vloga pri tem je le ta, da se tega zavedamo, da posege omilimo in da skušamo biti do okolja, katerega del smo, razumevajoči. Katastrofičnost je bolj fikcija naših nestrokovnih razmišljanj kot dejanska resničnost. So pa tudi izjeme. Z znanjem in pogovarjanjem strokovnjakov različnih strok jih bo vedno manj v dobrobit vsega živega.